

Odpowiedzialność cywilnoprawna w obrocie gospodarczym

Redaktor naukowy
Andrzej Śmieja

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzent: Leszek Ogiegło

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl> oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-170-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Dorota Benduch , Obowiązek dochowania tajemnicy przedsiębiorstwa przez członków zarządu a badanie <i>due diligence</i> w procesie łączenia się spółek kapitałowych	9
Piotr Cybula , O ewolucji zasad odpowiedzialności organizatora turystyki z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy o imprezę turystyczną	19
Bogusława Gnela , Odpowiedzialność przedsiębiorców za szkody wyrządzone przez produkt niebezpieczny	39
Jerzy Gospodarek , Zasady i zakres odpowiedzialności cywilnej przedsiębiorcy turystycznego. Próba uogólnień	60
Monika Kalina-Nowaczyk , Solidarna odpowiedzialność wykonawców za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zamówienia publicznego	106
Jan Lic , Odpowiedzialność cywilnoprawna przedsiębiorcy – współnika spółki cywilnej	119
Jolanta Loranc-Borkowska , Zakres odpowiedzialności sprzedawcy za niezgodność towaru z umową sprzedaży konsumenckiej	136
Katarzyna Marak , Odpowiedzialność cywilnoprawna hotelarzy	156
Kinga Michałowska , Ukryta reklama i jej skutki na tle przepisów ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji w aspekcie cywilnoprawnej odpowiedzialności przedsiębiorcy	176
Sławomir Pasieka , Przedawnienie roszczeń do ubezpieczyciela wynikających z umowy ubezpieczenia	193
Jerzy Sawilow , Odpowiedzialność za szkodę a odpowiedzialność cywilna w refleksji nad prawem upadłościowym	202
Tomasz M. Szczurowski , Zakres przedmiotowy odpowiedzialności za zapłatę wynagrodzenia podwykonawcy budowlanemu	228
Iwona Szymczak , Odpowiedzialność przedsiębiorcy z tytułu rękojmi za wady fizyczne budynku znajdujące się w części stanowiącej nieruchomości wspólną	241
Andrzej Śmieja , Stosunek odpowiedzialności odszkodowawczej z art. 435 k.c. i art. 436 §2 k.c.	258

Summaries

Dorota Benduch , Obligation of keeping secret of an enterprise by board of directors versus <i>due diligence</i> analysis in the process of capital companies' merger	18
Piotr Cybula , The evolution of principles of organizer liability for non-performance or improper performance of package travel contract.....	38
Bogusława Gnela , Entrepreneurs' liability for damages caused by dangerous products.....	59
Jerzy Gospodarek , Principles and scope of civil liability of tourist entrepreneur. An attempt of generalisations	105
Monika Kalina-Nowaczyk , Joint liability of economic operators with regard to the non performance or improper performance of the contract on public procurement.....	118
Jan Lic , Civil liability of an entrepreneur – partner of a civil partnership	135
Jolanta Loranc-Borkowska , The extent of liability of the seller for the non-conformity of goods with a consumer sales contract	155
Katarzyna Marak , Civil liability of the hoteliers	175
Kinga Michałowska , Hidden advertising and its results against an act of unfair competition in the aspect of civil and legal liability of an entrepreneur	191
Sławomir Pasięka , Limitation of claims against the insurer resulted from insurance contracts.....	201
Jerzy Sawilow , Liability for damages and civil liability in the reflection on bankruptcy law.....	226
Tomasz M. Szczurowski , Scope of liability for remuneration payment to a building subcontractor	240
Iwona Szymczak , Liability of entrepreneur for defects of building construction revealed in a common part of the building under the statutory warranty	257
Andrzej Śmieja , Compensation liability ratio of the article 435 of the civil code and the article 436 §2 of the civil code	274

Sławomir Pasięka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

PRZEDAWNIEŃ ROSZCZEŃ DO UBEZPIECZYCIELA WYNIKAJĄCYCH Z UMOWY UBEZPIECZENIA

Streszczenie: Przedmiotem niniejszego opracowania jest charakterystyka instytucji przedawnienia roszczeń o świadczenie, kierowanych do ubezpieczyciela, których źródłem jest stosunek zobowiązaniowy wynikający z umowy ubezpieczenia. W pierwszej kolejności analizie poddano regulację dotyczącą długości terminu przedawnienia ww. roszczeń. Na uwagę zasługuje tu porównanie terminu określonego w art. 819 §1 i 3 k.c. do ogólnej reguły wynikającej z art. 118 k.c., ale także do postanowień art. 442¹ k.c. w zakresie odpowiedzialności ubezpieczyciela za sprawcę czynu niedozwolonego w związku z zawartą umową ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Następnie omówiono zagadnienie dotyczące momentu rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia roszczeń wynikających ze stosunku ubezpieczenia, ze szczególnym uwzględnieniem skutków wynikających z uchylenia §2 art. 819 k.c. Wreszcie w ostatniej części scharakteryzowano zdarzenia powodujące przerwanie biegu przedawnienia ww. roszczeń.

Słowa kluczowe: ubezpieczenia, ubezpieczyciel, przedawnienie roszczeń.

1. Wstęp

Przedmiotem niniejszego opracowania jest charakterystyka instytucji przedawnienia roszczeń o świadczenie, kierowanych do ubezpieczyciela, których źródłem jest stosunek zobowiązaniowy wynikający z umowy ubezpieczenia. Artykuł stanowi próbę przedstawienia tej instytucji przez pryzmat przesłanek wynikających z treści art. 819 k.c., a także scharakteryzowania relacji między tym przepisem a innymi regulacjami normatywnymi dotyczącymi przedawnienia w ogólności.

W pierwszej kolejności analizie poddano regulację dotyczącą długości terminu przedawnienia powyższych roszczeń. Na uwagę zasługuje zwłaszcza porównanie terminu określonego w art. 819 §1 i 3 k.c. do ogólnej reguły wynikającej z art. 118 k.c., ale także do postanowień art. 442¹ k.c. w zakresie odpowiedzialności ubezpieczyciela za sprawcę czynu niedozwolonego w związku z zawartą umową ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Następnie omówiono zagadnienie dotyczące momentu rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia roszczeń wynikających ze stosunku ubezpieczenia, ze szczególnym uwzględnieniem skutków wynikających

z uchylecia §2 art. 819 k.c., co ustawodawca uczynił w noweli Kodeksu cywilnego z 13 kwietnia 2007 r.¹, która weszła w życie 10 sierpnia 2007 r. Wreszcie w ostatniej części scharakteryzowano zdarzenia powodujące przerwanie biegu przedawnienia powyższych roszczeń, z uwzględnieniem regulacji wynikających z art. 819 §4 k.c.

2. Długość terminu przedawnienia roszczeń do ubezpieczyciela

Przedawnienie roszczeń jako element tzw. dawności, skutkujący ograniczeniem możliwości realizacji majątkowych praw podmiotowych po upływie określonej w ustawie jednostki czasu, jest przedmiotem szerokiego zainteresowania doktrynalnego i jurydycznego. Istota *ratio legis* tej instytucji została precyzyjnie określona w wyroku Sądu Najwyższego z 12 lutego 1991 r.² Z orzeczenia tego wynika, że przepisy o przedawnieniu mają charakter stabilizujący stosunki prawne i gwarantują ich pewność. Dopuszczenie możliwości realizowania roszczeń bez jakiegokolwiek ograniczenia w czasie prowadziłoby do sytuacji, w której strony pozostawałyby przez dziesiątki lat w niepewności co do swojej sytuacji prawnej. Przy tym bez znaczenia jest, czy zobowiązanym do świadczenia majątkowego będzie osoba fizyczna, czy też inny podmiot prawa, np. ubezpieczyciel.

Ustawodawca w Kodeksie cywilnym posłużył się zróżnicowanymi terminami przedawnienia. Ogólna reguła w tym względzie wynika z art. 118 k.c. i stanowi, że podstawowy termin przedawnienia wynosi 10 lat. Jednocześnie ustawodawca wprowadził dwojakiego rodzaju wyjątki: pierwszy dotyczy roszczeń o świadczenia okresowe i roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej (trzyletni termin przedawnienia – zawarty w treści art. 118 k.c.); drugi związany jest z regulacjami istniejącymi w przepisach szczególnych³.

Jednym z takich przepisów szczególnych jest art. 819 k.c., którego przedmiotem jest przedawnienie roszczeń z umowy ubezpieczenia, w tym również roszczeń kierowanych do ubezpieczyciela z takiego stosunku prawnego. W przepisie tym chodzi więc o przedawnienie roszczeń o świadczenie ubezpieczyciela polegające na zapłacie pewnej sumy pieniężnej po zajściu zdarzenia, za którego skutki odpowiada ubezpieczyciel w czasie trwania stosunku prawnego ubezpieczenia⁴. Ustawodawca w §1 tego przepisu wskazał trzyletni termin przedawnienia. Jednakże w §3 wprowadził wyjątek polegający na tym, że w przypadku ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej roszczenie poszkodowanego do ubezpieczyciela o odszkodowanie lub za-

¹ Ustawa z 13 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. nr 82, poz. 557.

² Wyrok Sądu Najwyższego (dalej: SN) z 12 lutego 1991 r., III CRN 500/90, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna/Pracy” 1992, z. 7-8, poz. 137.

³ Z. Radwański, *System prawa prywatnego*, t. II, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2002, s. 538.

⁴ J. Panowicz-Lipska, *System prawa prywatnego*, t. VIII, *Prawo zobowiązań. Część szczegółowa*, Warszawa 2004.

dośćuczynienie przedawnia się z upływem terminu przewidzianego dla tego roszczenia w przepisach o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym lub wynikłą z niewykonania bądź nienależytego wykonania zobowiązania.

Oznacza to, że art. 819 §3 k.c. pozostaje w ścisłym związku z art. 19 ust. 1 ustawy z 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych...⁵, z którego wynika, iż uprawniony do odszkodowania z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej może dochodzić roszczenia bezpośrednio od ubezpieczyciela. Roszenia poszkodowanych podlegają więc w takiej sytuacji tym samym przepisom dotyczącym przedawnienia, które regulują przedawnienie ich roszczeń do sprawcy szkody⁶.

Terminy dotyczące przedawnienia roszczeń wynikających z odpowiedzialności deliktowej obecnie zawarte są w art. 442¹ k.c. Aktualna regulacja tego przepisu pojawiła się w Kodeksie cywilnym w wyniku noweli z 16 lutego 2007 r.⁷ Wprowadzenie tego przepisu było konsekwencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 1 września 2006 r.⁸, uznającego za sprzeczne z Konstytucją RP pozbawienie pokrzywdzonego dochodzenia odszkodowania za szkodę na osobie, która ujawniła się po upływie 10 lat od wystąpienia zdarzenia wyrządzającego szkodę. Zatem aktualnie art. 442¹ k.c. przewiduje, że roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem trzech lat od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż 10 lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę. Jeżeli jednak szkoda wyniknęła ze zbrodni lub występku, roszczenie o jej naprawienie ulega przedawnieniu z upływem 20 lat od dnia popełnienia przestępstwa bez względu na to, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia.

Reguła maksymalnego terminu przedawnienia nie ma jednak zastosowania do sytuacji wyrządzenia szkody na osobie. Wówczas przedawnienie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem trzech lat od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Ponadto przedawnienie roszczeń osoby małoletniej o naprawienie szkody na osobie nie może skończyć się wcześniej niż z upływem dwóch lat od uzyskania przez nią pełnoletności⁹.

Zasada wyrażona w art. 819 §3 k.c. w drodze analogii ma również zastosowanie do ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu szkód spowodowanych niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązań umownych, dopuszczalne

⁵ Ustawa z 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, Dz. U. nr 124, poz. 1152 z późn. zm.

⁶ G. Bieniek, *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. II, Warszawa 2007, s. 629.

⁷ Ustawa z 10 lutego 2007 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny, Dz. U. nr 80, poz. 538.

⁸ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 września 2006 r., SK 14/05, „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego Seria A” 2006, nr 8, poz. 97.

⁹ G. Bieniek, *wyd. cyt.*, t. I, s. 473-485.

jest bowiem także ubezpieczenie odpowiedzialności kontraktowej¹⁰. Również w tym przypadku będzie mógł znaleźć zastosowanie art. 19 ust. 1 powyższej ustawy.

Zgodnie z art. 119 k.c. terminy przedawnienia nie mogą być skracane ani przedłużane przez czynność prawną. Także normy kodeksowe zawarte w art. 819 k.c. nie przewidują odmiennego porozumienia stron i jako bezwzględnie obowiązujące nie mogą być przedmiotem negocjacji, także na korzyść uprawnionego¹¹. Analogiczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z 3 marca 2006 r.¹².

3. Rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia roszczeń ze stosunku ubezpieczenia

Dokonując ustalenia momentu, w którym nastąpiło przedawnienie roszczenia z umowy ubezpieczenia, niezbędne jest precyzyjne wskazanie, kiedy termin przedawnienia rozpoczął swój bieg. Istotną zmianę legislacyjną w tej mierze spowodowała nowela Kodeksu cywilnego z 13 kwietnia 2007 r.¹³, poprzez uchylenie w art. 819 k.c. jego §2¹⁴. W wyniku tej zmiany do roszczenia z umowy ubezpieczenia mają zastosowanie reguły ogólne, tzn. wynikające z art. 120 §1 k.c.¹⁵ Przepis ten stanowi, że bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. Jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez

¹⁰ G. Bieniek, wyd. cyt., t. II, s. 629.

¹¹ Tamże, s. 631.

¹² Wyrok SN z 3 marca 2006r., II CSK 123/05, Lex nr 175509.

¹³ Ustawa z 13 kwietnia 2007 r. (zob. przyp. 1).

¹⁴ Art. 819 §2 k.c. stanowił, że bieg przedawnienia roszczenia o świadczenie do zakładu ubezpieczeń rozpoczyna się w dniu, w którym nastąpiło zdarzenie objęte ubezpieczeniem. Regulacja ta zasadniczo odbiegała od unormowań generalnych zawartych w art. 118-120 k.c., gdyż bieg terminu przedawnienia roszczenia ubezpieczającego (ubezpieczonego, uposażonego) w stosunku do ubezpieczyciela rozpoczynał się w chwili, w której samo to roszczenie nie było jeszcze wymagalne. Konstatacja ta wynika z tego, iż zgodnie z treścią art. 817 §1 k.c. ubezpieczyciel obowiązany jest – co do zasady – spełnić świadczenie w terminie 30 dni, licząc od daty zawiadomienia o wypadku. Taki stan prawny stwarzał niebezpieczeństwo, że ubezpieczający (ubezpieczony, uposażony), nie wiedząc o zajściu wypadku ubezpieczeniowego, nie zgłosił ubezpieczycielowi swych roszczeń, a mimo to rozpoczynał się już bieg przedawnienia. Rozwiązanie takie godziło w uzasadnione interesy kontrahentów ubezpieczycieli. Jeśli zauważyć, że roszczenie ubezpieczyciela o składkę przedawnia się według zasad ogólnych, to jasne staje się, że opisywany przepis naruszał równowagę uprawnień stron umowy ubezpieczenia, stawiając ubezpieczycieli w nadmiernie uprzywilejowanej pozycji. Kwestia oderwania początku biegu terminu przedawnienia od wymagalności roszczenia o świadczenie pieniężne ubezpieczyciela była przedmiotem krytyki przedstawicieli doktryny; zob.: A. Szpunar, *Przedawnienie roszczeń ubezpieczeniowych*, „Prawo Asekuracyjne” 1994, nr 1, s. 44; E. Kowalewski, J. Łopuski, *Przedawnienie roszczeń z ubezpieczenia gospodarczego*, „Studia Ubezpieczeniowe” 1989, t. X, s. 93-94; M. Orlicki, J. Pokrzywniak, *Umowa ubezpieczenia. Komentarz do nowelizacji Kodeksu cywilnego*, Warszawa 2008, teza 1, 2 i 4; A. Chróścicki, *Umowa ubezpieczenia po nowelizacji Kodeksu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2008, teza 1.

¹⁵ G. Bieniek, wyd. cyt., t. II, s. 629.

uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie.

Pojęcie wymagalności roszczenia nie zostało zdefiniowane w Kodeksie cywilnym. W wyroku z 12 lutego 1991 r.¹⁶ Sąd Najwyższy podkreślił, że doktrynalnie pojęcie to należy rozumieć jako stan, w którym wierzyciel ma prawną możliwość żądania zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności. Jest to stan potencjalny, o charakterze obiektywnym, którego początek następuje od chwili, w której wierzytelność zostaje uaktywniona. Można zatem stwierdzić, że doniosłość prawna wymagalności wiąże się z jej nadejściem, w przeciwieństwie do terminu spełnienia świadczenia, którego istota wiąże się z jego wygaśnięciem, rodząc konsekwencje w postaci opóźnienia albo zwłoki. Co do zasady roszczenia mogą uzyskać przymiot wymagalności w dniu oznaczonym przez ustawę lub przez czynność prawną, albo w dniu wynikającym z właściwości zobowiązania, w tym również niezwłocznie po jego powstaniu. Początek wymagalności nie da się więc ująć w jedną regułę obowiązującą wszystkie stosunki prawne, zależy on bowiem od charakteru zobowiązań i ich właściwości¹⁷. Definiując pojęcie wymagalności roszczenia w kontekście rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia, należy skonstatować, iż w świetle art. 120 k.c. przez wymagalność roszczenia powinno się rozumieć ostatni dzień, w którym dłużnik może spełnić świadczenie w sposób zgodny z treścią zobowiązania¹⁸.

Na gruncie umowy ubezpieczenia termin spełnienia świadczenia pieniężnego przez ubezpieczyciela jako dłużnika został uregulowany w art. 817 k.c. Z przepisu tego wynika, że jeśli umowa ubezpieczenia lub ogólne warunki ubezpieczenia nie przewidują korzystniejszych postanowień dla uprawnionego, ubezpieczyciel obowiązany jest spełnić świadczenie w terminie 30 dni, licząc od daty otrzymania zawiadomienia o zajściu wypadku ubezpieczeniowego. Jednakże, gdyby wyjaśnienie w tym terminie okoliczności koniecznych do ustalenia odpowiedzialności ubezpieczyciela albo wysokości świadczenia okazało się niemożliwe, świadczenie powinno być spełnione w ciągu 14 dni od dnia, w którym przy zachowaniu należytej staranności wyjaśnienie tych okoliczności było możliwe. Jednak bezsporną część świadczenia, czyli tę, co do której istnienia i wysokości nie ma wątpliwości, ubezpieczyciel powinien spełnić w ciągu 30 dni od otrzymania zawiadomienia o wypadku ubezpieczeniowym. Zatem od następnego dnia po upływie któregoś z powyższych terminów roszczenie o świadczenie ubezpieczyciela staje się wymagalne, a co za tym idzie – uruchamia się bieg terminu przedawnienia. W tym jednak przypadku wymagalność roszczenia zależy od zawiadomienia ubezpieczyciela o wypadku ubezpieczeniowym, zatem – mając na uwadze art. 120 §1 zd. 2 k.c. – początek biegu

¹⁶ Wyrok SN z 12 lutego 1991 r. (zob. przyp. 2).

¹⁷ S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, Warszawa 2007, s. 475.

¹⁸ Z. Radwański, wyd. cyt., s. 574.

terminu dla ubezpieczyciela co do obowiązku spełnienia jego świadczenia rozpoczyna się w chwili, gdy uprawniony do tego świadczenia uzyskał obiektywną możliwość zawiadomienia ubezpieczyciela o wypadku ubezpieczeniowym (uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie)¹⁹.

4. Zdarzenia przerywające bieg przedawnienia roszczeń ze stosunku ubezpieczenia

W okresie gdy biegnie termin przedawnienia, mogą wystąpić zdarzenia, które spowodują przywrócenie uprawnionemu stanu, jaki istniał w dniu, w którym jego roszczenie stało się wymagalne. Zdarzenia te skutkują przerwaniem przedawnienia, zatem zgodnie z art. 124 §1 k.c. okres przedawnienia, który dotąd upłynął, uważany jest za niebyły²⁰.

Co do zasady, przerwanie biegu przedawnienia może nastąpić w sytuacjach wskazanych w art. 123 k.c., a mianowicie: przez każdą czynność – przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju, albo przed sądem polubownym – przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia, albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia; przez uznanie roszczenia przez osobę, przeciwko której roszczenie przysługuje, a także przez wszczęcie mediacji.

W przypadku roszczeń o świadczenie do ubezpieczyciela pojawiają się także dodatkowe zdarzenia skutkujące przerwaniem biegu przedawnienia. Zgodnie z art. 819 §4 zd. 1 k.c., poza sytuacjami wymienionymi w art. 123 k.c., bieg przedawnienia przerywa się także przez zgłoszenie ubezpieczycielowi tego roszczenia lub przez zgłoszenie zdarzenia objętego ubezpieczeniem.

Dokonując wykładni tego przepisu, należy dojść do wniosku, że ustawodawca w zakresie roszczeń o świadczenie do ubezpieczyciela uzupełnił katalog zdarzeń przerywających przedawnienie na zasadach ogólnych. Pojawia się jednak istotne zagadnienie dotyczące wzajemnej relacji przesłanek wynikających z art. 819 §4 zd. 1 k.c., a mianowicie, czy uprawniony do świadczenia może skorzystać tylko z jednej możliwości przerwania przedawnienia tego konkretnego roszczenia (przez zgłoszenie wypadku ubezpieczeniowego lub zgłoszenie roszczenia), czy też ma możliwość skorzystania w różnym czasie z obydwu tych zdarzeń ze skutkiem przerwania przedawnienia. Kwestia ta ma obecnie istotne znaczenie dla ukształtowania właściwej praktyki decyzyjnej towarzystw ubezpieczeniowych i orzecznictwa sądów powszechnych.

Wydaje się, że druga z przedstawionych koncepcji jest właściwa i w pełni realizuje normatywną wolę ustawodawcy. Za takim twierdzeniem przemawia kilka argumentów.

¹⁹ A. Chróścicki, wyd. cyt., teza 2.

²⁰ Z. Radwański, wyd. cyt., s. 598.

Po pierwsze, z literalnego brzmienia powyższego przepisu w żadnym razie nie wynika, iż bieg terminu przedawnienia można przerwać tylko jednokrotnie. Wręcz przeciwnie, biorąc pod uwagę dyrektywy wykładni językowej oraz założenia logiki formalnej, ustawodawca dopuścił możliwość przerwania biegu przedawnienia przez zgłoszenie roszczenia ubezpieczycielowi lub (a nie „albo”) przez zgłoszenie zdarzenia objętego ubezpieczeniem. U podstaw logiki formalnej leży założenie, iż alternatywie zwykłej, zwanej także nierozłączną, w języku naturalnym odpowiada spójnik „lub”, który oznacza „co najmniej jedno z dwojga”. Wystarczy więc prawdziwość dowolnego z członów alternatywy zwykłej, by całe utworzone przez nią zdanie złożone również było prawdziwe. Innymi słowy, na gruncie omawianego przepisu bieg terminu przedawnienia może być przerwany przez jedno ze zdarzeń w nim wymienionych lub przez oba te zdarzenia jednocześnie. Gdyby wolą ustawodawcy było to, że bieg terminu przedawnienia byłby przerwany tylko przez jedno z tych zdarzeń, z wyłączeniem w takiej sytuacji możliwości dokonania przerwania przedawnienia przez drugie zdarzenie, prawdopodobnie użyłby spójnika „albo”. Spójnik ten w języku naturalnym odpowiada alternatywie rozłącznej, zwanej również alternatywą wykluczającą lub różnicą symetryczną. W logice formalnej spójnik „albo” oznacza, że zdanie jest prawdziwe, gdy jeden i tylko jeden z argumentów zdaniowych jest prawdziwy oraz jeden i tylko jeden jest fałszywy²¹. Zatem, gdyby taka konstrukcja logiczna miała miejsce w treści art. 819 §4 zd. 1 k.c., oznaczałoby to, że uprawniony po zgłoszeniu ubezpieczycielowi wypadku ubezpieczeniowego nie miałby możliwości przerwania przedawnienia w związku z późniejszym zgłoszeniem roszczenia o wypłatę świadczenia odszkodowawczego. W praktyce często zdarzają się sytuacje, że poszkodowani dopiero po jakimś czasie orientują się, że wypłacone przez ubezpieczyciela świadczenie zostało zaniżone co do wysokości.

Po drugie, wytyczne dotyczące posługiwania się odpowiednimi spójnikami alternatywy w procesie konstruowania przepisów prawnych sformułował sam prawodawca w „zasadach techniki prawodawczej”, wynikających z rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20 czerwca 2002 r.²². Zasady dotyczące posługiwania się spójnikami alternatywy dotyczą co prawda procesu konstruowania przepisów karnych, ale – wobec niewprowadzenia takich wytycznych do konstruowania innych kategorii przepisów – powinny one mieć odpowiednie zastosowanie do kreowania przepisów z innych gałęzi prawa. Z §79 ust. 1 pkt 1 powyższego rozporządzenia wynika, iż przepisowi wyznaczającemu sankcję karną, dopuszczającemu alternatywnie kilka rodzajów kar, nadaje się brzmienie: „podlega karze... albo karze...” (jeśli dopuszcza się tylko jedną z wymienionych kar). Oznacza to, że ustawodawca

²¹ Zagadnienie alternatywy zwykłej i rozłącznej szeroko zostały omówione w doktrynie; zob.: O. Nawrot, *Wprowadzenie do logiki dla prawników*, Warszawa 2007; J.W. Bramer, *Elementy logiki*, Kraków 2002; S. Lewandowski, *Logika dla prawników*, Warszawa 2005; Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, Warszawa 1999; Z. Kraszewski, *Logika – nauka rozumna*, Warszawa 1975.

²² Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20 czerwca 2002 r. w sprawie Zasad techniki prawodawczej, Dz. U. nr 100, poz. 908.

powinien zastosować właśnie spójnik „albo” (a nie „lub”) w sytuacji, gdy norma karna przewiduje obowiązek nałożenia tylko jednej kary spośród kilku alternatywnych przewidzianych w danym przepisie.

Po trzecie, ustawodawca użył obydwu spójników alternatywy w treści art. 120 §1 pkt 1 k.c. Czynność przerywająca bieg przedawnienia powinna być przedsięwzięta bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia, albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. Oznacza to, że wierzyciel przymusowo realizujący swoje roszczenie wobec dłużnika przerwie bieg przedawnienia wskutek wytoczenia powództwa (wniesienia pozwu do sądu), a następnie ponownie przerwie jego bieg w wyniku złożenia do komornika wniosku egzekucyjnego wraz z tytułem wykonawczym. Zatem analogiczna zasada powinna mieć również zastosowanie w przypadku zdarzeń wskazanych w art. 819 §4 zd. 1 k.c.

Po przerwaniu, zgodnie z art. 819 §1 zd. 2 k.c., bieg przedawnienia rozpoczyna się na nowo od dnia, w którym zgłaszający roszczenie lub zdarzenie otrzymał na piśmie oświadczenie ubezpieczyciela o przyznaniu lub odmowie wypłaty świadczenia. Forma pisemna została dla ubezpieczyciela zastrzeżona ze skutkiem *ad eventum*. Jeśli nie zostanie ona zachowana, bieg przedawnienia się nie rozpocznie. Konstrukcja ta istotnie wzmacnia pozycję prawną uprawnionego do świadczenia, nakładając na ubezpieczyciela jako profesjonalistę ważny akt staranności. Ma to istotne znaczenie w sytuacji stosunkowo krótkiego terminu przedawnienia, gdyż nie wymusza na uprawnionym konieczności podjęcia szybkich czynności zmierzających bezpośrednio do dochodzenia lub ustalenia, albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia²³.

5. Podsumowanie

Reasumując, można stwierdzić, iż dzisiejszy kształt art. 819 k.c. jest wynikiem ewolucyjnego przekształcania się poglądów doktrynalnych i jurydycznych na instytucję przedawnienia roszczeń wynikających z umowy ubezpieczenia, co ostatecznie znalazło uznanie u samego ustawodawcy. Istotne w tej materii znaczenie miało ujednolicenie regulacji prawnej dotyczącej początku biegu przedawnienia w połączeniu z powstaniem wymagalności roszczenia. Przepis ten uwypukla także ściśle połączenie okresów odpowiedzialności ubezpieczyciela i sprawcy szkody, powstałej z deliktu lub niewykonania bądź nienależytego wykonania zobowiązania umownego.

Należy jednak pamiętać, że w praktyce stosowanie niniejszego przepisu nadal rodzi wiele problemów interpretacyjnych, szczególnie w obszarze ustalenia zdarzeń (i ich liczby), które skutkują przerwaniem biegu przedawnienia.

²³ A. Chróścicki, wyd. cyt., teza 5.

Literatura

- Bieniek G., *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. I-II, Warszawa 2007.
- Bramer J.W., *Elementy logiki*, Kraków 2002.
- Chróścicki A., *Umowa ubezpieczenia po nowelizacji Kodeksu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2008.
- Dmowski S., Rudnicki S., *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, Warszawa 2007.
- Kowalewski E., Łopuski J., *Przedawnienie roszczeń z ubezpieczenia gospodarczego*, „Studia Ubezpieczeniowe” 1989, t. X.
- Kraszewski Z., *Logika – nauka rozumna*, Warszawa 1975.
- Lewandowski S., *Logika dla prawników*, Warszawa 2005.
- Nawrot O., *Wprowadzenie do logiki dla prawników*, Warszawa 2007.
- Orlicki M., Pokrzywniak J., *Umowa ubezpieczenia. Komentarz do nowelizacji Kodeksu cywilnego*, Warszawa 2008.
- Panowicz-Lipska J., *System prawa prywatnego*, t. VIII, *Prawo zobowiązań. Część szczegółowa*, Warszawa 2004.
- Radwański Z., *System prawa prywatnego*, t. II, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2002.
- Szpunar A., *Przedawnienie roszczeń ubezpieczeniowych*, „Prawo Asekuracyjne” 1994, nr 1.
- Ziemiński Z., *Logika praktyczna*, Warszawa 1999.

LIMITATION OF CLAIMS AGAINST THE INSURER RESULTED FROM INSURANCE CONTRACTS

Summary: The subject of this study is the description of institution of the limitation of claims for the performance, addressed to the insurer, which source is the legal relation under the contract of insurance. At the beginning of the study there has been analyzed the regulation regarding the length of the limitation period of such claims. The attention should be directed to the comparison of the period described in Article 819 § 1 and 3 of the Civil Code to the general rule from Article 118 of the Civil Code, but also to the provisions of Article 4421 of the Civil Code in the scope of the insurer's liability for the injurer, in connection with the contract liability insurance. Next, the study analyzes the issue of the beginning of the claim limitation period from the insurance legal relationship. Particular emphasis was put on the consequences of the repeal of § 2 of Article 819 of the Civil Code. Finally, in the last part of the study there have been characterized acts causing the suspension of limitation period of claims specified above.

Key words: insurances, insurer, expiration of pretension.